

RAQAMLI IQTISODIYOTGA INVESTITSİYALAR VA O'ZBEKISTONNING XALQARO RAQOBATBARDOSHLIGI

Eshmurodov Sulton Suvonqulovich

eshmurodovsulton1991@gmail.com 97-701-01-21

Mamadiyarova Bahora Laziz qizi

mamadiyarovabahora@gmail.com 953497242

KIUT Samarqand filiali.

<https://doi.org/10.5281/zenodo.23375473>

Annotatsiya. Maqolada raqamli iqtisodiyotga investitsiyalarning O'zbekiston xalqaro raqobatbardoshligiga ta'siri tahlil qilinadi. Raqamli infratuzilma, inson kapitali, elektron hukumat va innovatsion tadbirkorlikka yo'naltirilgan sarmoyalar unumdorlik, eksport va investitsiyaviy jozibadorlikni oshirishi asoslanadi. Xalqaro indekslar asosida mavjud natijalar baholanib, investitsiya siyosatini takomillashtirish bo'yicha takliflar beriladi.

Kalit so'zlar: raqamli iqtisodiyot, investitsiya, xalqaro raqobatbardoshlik, raqamli infratuzilma, innovatsiya, inson kapitali, elektron hukumat.

Abstract. The article analyzes how investment in the digital economy influences Uzbekistan's international competitiveness. It argues that investment in digital infrastructure, human capital, e-government and innovative entrepreneurship improves productivity, exports and investment attractiveness. International indices are used to assess current outcomes and propose priorities for improving investment policy.

Keywords: digital economy, investment, international competitiveness, digital infrastructure, innovation, human capital, e-government.

Kirish

Jahon iqtisodiyotida qiymat yaratish tobora ko'proq ma'lumotlar, dasturiy mahsulotlar va raqamli platformalarga bog'lanmoqda. Shu sababli mamlakatning xalqaro raqobatbardoshligi tabiiy resurslar bilan bir qatorda internet sifati, raqamli ko'nikmalar, innovatsiyalarni tijoratlashtirish va davlat xizmatlarining samaradorligi bilan ham belgilanadi. Jahon banki raqamli texnologiyalar iqtisodiy o'sishga xizmat qilishi uchun aloqa infratuzilmasi, ko'nikmalar va ishonchli institutlar birgalikda rivojlanishi zarurligini qayd etadi [1].

O'zbekiston uchun raqamli investitsiyalar ikki muhim imkoniyat yaratadi: transport xarajatlariga kam bog'liq bo'lgan IT xizmatlari eksportini kengaytirish va yosh aholining mehnat salohiyatini yuqori unumli kasblarga yo'naltirish. Tadqiqotning maqsadi raqamli investitsiyalarning xalqaro raqobatbardoshlikka ta'sir mexanizmlarini ochib berish, O'zbekistonning natijalarini xalqaro indekslar asosida baholash va ustuvor yo'nalishlarni aniqlashdan iborat.

Asosiy qism

Raqamli investitsiyalar raqobatbardoshlikka to'rtta kanal orqali ta'sir qiladi. Birinchidan, avtomatlashtirish, bulutli xizmatlar va ma'lumotlar tahlili mehnat unumdorligini oshiradi.

Ikkinchidan, elektron to'lov, soliq, bojxona va litsenziyalash xizmatlari biznesning vaqt hamda tranzaksiya xarajatlarini kamaytiradi.

Uchinchidan, elektron savdo va masofaviy xizmatlar korxonalarining tashqi bozorlarga chiqishini osonlashtiradi. To'rtinchidan, shaffof elektron hukumat va himoyalangan raqamli identifikatsiya investor uchun noaniqlikni qisqartiradi. O'zbekistonda mazkur yo'nalishning institutsional asosi "Raqamli O'zbekiston — 2030" strategiyasi bilan mustahkamlangan [2]. Biroq sarmoyani faqat texnik vositalarga sarflash yetarli emas. Agar import uskunolari mahalliy dasturiy yechimlar, ilmiy-tadqiqot, malakali kadrlar va boshqaruv jarayonlarini qayta tashkil etish bilan uyg'unlashmasa, texnologik qaramlik kuchayadi. Shu bois investitsiyalar "infratuzilma — ko'nikma — innovatsiya — eksport" zanjiri asosida rejalashtirilishi lozim.

Natijalar

BMTning 2024-yilgi Elektron hukumatni rivojlantirish indeksida O'zbekiston 193 davlat orasida 63-o'rinni egalladi va indeks qiymati 0,7999 ni tashkil etdi. Mamlakat 2020-yildagi 87-o'rindan 2022-yilda 69-o'ringa, 2024-yilda esa 63-o'ringa ko'tarildi [3]. Bu dinamika telekommunikatsiya infratuzilmasi va onlayn davlat xizmatlarida sezilarli o'sish mavjudligini ko'rsatadi. WIPOning 2024-yilgi Global innovatsiyalar indeksida O'zbekiston 133 iqtisodiyot orasida 83-o'rinni egalladi. Mamlakat quyi o'rta daromadli davlatlar orasida 10-o'rinda bo'lib, ketma-ket uchinchi yil o'z rivojlanish darajasiga nisbatan kutilganidan yuqori innovatsion natija ko'rsatgan.

Mehnat unumdorligi o'sishi bo'yicha 7-o'rin va fan hamda muhandislik bitiruvchilari ulushi bo'yicha 12-o'rin muhim ustunlik sifatida qayd etilgan [4].

1-jadval. O'zbekistonning raqamli rivojlanishiga oid xalqaro ko'rsatkichlar

Ko'rsatkich	Yil	Natija	Tahliliy mazmun
Elektron hukumatni rivojlantirish indeksi	2024	63-o'rin; 0,7999	Davlat xizmatlari va telekommunikatsiya bazasi yaxshilangan
Global innovatsiyalar indeksi	2024	83-o'rin	Innovatsion salohiyat o'smoqda, tijoratlashtirishni kuchaytirish zarur
GII bo'yicha uzoq muddatli siljish	2013–2024	133-o'rindan 83-o'ringa	Institutsional va innovatsion muhitda ijobiy o'zgarish
Fan va muhandislik bitiruvchilari	2024	12-o'rin	Raqamli inson kapitali uchun kuchli tayanch

Manba: BMT [3] va WIPO [4] ma'lumotlari asosida muallif tomonidan tuzilgan.

Muhokama

Natijalar O'zbekistonda raqamli davlat infratuzilmasi tez rivojlanayotganini, biroq innovatsion resurslarni yuqori qo'shilgan qiymatli mahsulot va eksportga aylantirish salohiyati hali to'liq ishga tushmaganini ko'rsatadi. Elektron hukumat reytingidagi 24 pog'onalik o'sish davlat investitsiyalarining ijobiy natijasidir. Global innovatsiyalar indeksidagi 83-o'rin esa ilmiy bilim, ventchur kapital, biznesning tadqiqot xarajatlari va xalqaro texnologik hamkorlikni yanada kuchaytirish zarurligini anglatadi.

Birinchi ustuvor yo'nalish hududiy raqamli tafovutni qisqartirishdir. Internet qamrovi bilan birga uning tezligi, barqarorligi va narxi ham korxonaning raqobatbardoshligiga ta'sir qiladi.

Samarqand, Namangan, Qoraqalpog'iston va boshqa hududlarda data-markazlar, akseleratorlar va masofaviy ish markazlarini rivojlantirish yuqori malakali ish o'rinlarini poytaxtdan tashqarida yaratadi.

Ikkinchi yo'nalish inson kapitalidir. Universitet dasturlari ma'lumotlar tahlili, sun'iy intellekt, kiberxavfsizlik, mahsulot boshqaruvi va xorijiy tillarni amaliy loyihalar bilan birlashtirishi kerak. Fan va muhandislik bitiruvchilari bo'yicha yuqori natija [4] kadrlar zaxirasi mavjudligini ko'rsatadi, ammo uni bozorbop kompetensiyaga aylantirish universitet va biznes hamkorligini talab etadi.

Uchinchi yo'nalish startaplar va ilmiy natijalarni tijoratlashtirishdir. Davlat venchur bozorida barcha xatarni o'z zimmasiga olmasdan, xususiy investor bilan birgalikda moliyalashtirish, shaffof tanlov va xalqaro bozorga chiqish xizmatlarini tashkil etishi maqsadga muvofiq. To'rtinchi yo'nalish kiberxavfsizlik bo'lib, muhim axborot tizimlarida audit, xodimlar tayyorgarligi, zaxira nusxalar va hodisalarga javob berish rejalari investitsiya loyihasining majburiy qismi bo'lishi lozim. OECD raqamli iqtisodiyotda ishonch, xavfsizlik va ma'lumotlarni boshqarish samarali transformatsiyaning asosiy sharti ekanini ta'kidlaydi [5].

Xulosa

Raqamli iqtisodiyotga investitsiyalar O'zbekistonning xalqaro raqobatbardoshligini oshiruvchi strategik omildir. 2024-yilgi ko'rsatkichlar elektron hukumat va innovatsion salohiyatda ijobiy siljishni tasdiqlaydi. Biroq keyingi bosqichda investitsiyalar hajmidan ko'ra ularning iqtisodiy natijasi — unumdorlik, xizmatlar eksporti, yaratilgan intellektual mulk va hududiy bandlik — asosiy mezonga aylanishi kerak. Raqamli infratuzilma, inson kapitali, ilmiy-tadqiqot, startap moliyasi va kiberxavfsizlikni yagona siyosat doirasida rivojlantirish O'zbekistonning global qiymat zanjirlaridagi o'rnini mustahkamlaydi.

Foydalanilgan adabiyotlar

1. World Bank. Digital Progress and Trends Report 2023. Washington, DC: World Bank, 2024. <https://www.worldbank.org/en/publication/digital-progress-and-trends-report>
2. O'zbekiston Respublikasi Prezidentining 2020-yil 5-oktabrdagi PF-6079-son Farmoni. "Raqamli O'zbekiston — 2030" strategiyasi. <https://lex.uz/docs/5030957>
3. United Nations. UN E-Government Survey 2024. New York: United Nations, 2024. <https://desapublications.un.org/publications/un-e-government-survey-2024>
4. World Intellectual Property Organization. Global Innovation Index 2024. Geneva: WIPO, 2024. https://www.wipo.int/global_innovation_index/en/2024/
5. OECD. Digital Economy Outlook 2024. Paris: OECD Publishing, 2024. <https://www.oecd.org/digital/digital-economy-outlook/>